

## **AR GALATA**

### **Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Galasia**

#### *Ar nzengwa*

<sup>1</sup> Nuga dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo. Hinxi hñuxkagi ar jö'i, hinxi menkagi n'ar meximhai. Gese ar tsi Hmu Hesukristo bi zokagi, ne gese'ö Jö ma Dadahu, gehnu bi ko'spa ár te man'agi.

<sup>2</sup> Nuga ne gatho ya ku di 'bu'bewa, di peñ'ahe nunar he'minu, gatho nu'ahu gi mhunsu ha ya nijö hár hai Galasia.

<sup>3</sup> Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwëk'ahu yá ñho.

<sup>4</sup> Jö ma Dadahu bi nese nda mehna ma tsi Hmuhu Hesukristo nda unse ár te, ne njap'u nda hñögagihu ma ts'okihu. Ha nupya ñöngagihu hinte da jakagihu nunar ts'oximhai nuya payu.

<sup>5</sup> Jö di 'ñepabi da t'e'spa ár nsu hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

#### *Hiñ'otho man'ar hoga mhö utkagihu hanja ga mpohu*

<sup>6</sup> Xa di 'yotho hanja ngut'a xka hyehu Jö, togo bi zoñ'ahu gi hñöñhu nö'ö te xi hwëk'ahu ar tsi Hmu Hesukristo. Ne gi ne gi 'weñhu gi teñhu man'ar mhö nö'ö hinxi xikagihu ar tsi Hmu.

<sup>7</sup> Xa majöni, hiñ'otho man'ar hoga mhö, mödi xi zo 'ra nu'u togo ne da pomp'a ri mfenihu, ne da ts'okwahmö ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>8</sup> Nu'u togo ot'a njap'u, hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö. Mödi n'aje, wa n'ar enxe di 'ñe mhets'i, ne da pata nö'ö ar hoga mhö xta ut'ahe, hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö.

<sup>9</sup> Xta xi'ahe, ne di xi'ahu man'agi, nu'mu n'ar jö'i da e da xi'ahu man'ar mhö n'añ'o, hingi ñhehwi nuna xka ñ'emuihu, nor jö'i'ö hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö.

<sup>10</sup> Ngu gi pöhu xiñho, hindi mönga njap'u di honi da numañhogi ya jö'i. Di honi da numañhogi Jö. Hindi umba ma mui ga ko'be xiñho ya jö'i, ngetho nu'mu ga ot'a njap'u, hindi pepa ar tsi Hmu Hesukristo.

*Jö bi zohna ar Pablo nda mepabi*

<sup>11</sup> Ma tsi kuhu, di ne gi pöhu, nunar hoga mhö di mönga, hingo di mönsega, ne hinxi xikagi ya jö'i.

<sup>12</sup> Nunar hoga mhö di mö, gese ar tsi Hmu Hesukristo bi utkagi. Hinxi utkagi ya jö'i, hinxta höni xi 'rakagi'u.

<sup>13</sup> Nu'ahu xka pöhu hanja ndi 'bu mam'et'o nú'mu ndi temba yá nt'umbi ma mixodyo'be. Nuga xa ndi e ar m'ui yá gamfi Jö, xa ndi nemhö nga ho gatho'u.

<sup>14</sup> Ndi töta nzeye ma mixodyo'be mi 'bu nuya pa'u. Xa ndi umba ma mui ndi tenga ya nt'umbi xki zogagihe ma palehe.

<sup>15</sup> Ha nú'mu hinge ndi m'utho, Jö xki 'wegagi nga pepabi, ne bi hwëgagi bi zonkagi. Ne nu mi zo ar pa xki beñ'ö,

<sup>16</sup> bi utkagi togo ár T'u, ne nga xipa ár thuhu nu'u hingya xodyo. Nú'mu nda ndui da mpefi, hinda amba m'et'o n'ar jö'i.

17 Hinda ma Herusalen ma da apar seki nu'u ma yá mpote m'et'o. Nö'ö da ot'e, da ju ar 'ñu da ma har hai Arabia. M'efa da penga har hnini Ndamasko.

18 Mi tho hñu njeje da ndui da ñ'emui, nu'mú hö, da ma Herusalen ma da k'ö'sa ar Pedro, ne da 'bu'benu n'etkut'a.

19 Hinto ma'ra ya mpote da nthē'benu, honse ar Hakobo nö'ö ár jödö ar tsi Hmu go da nthē'benu'ö.

20 Jö pödi nö'ö di xi'ahu majöni, hindi ka'ahu.

21 M'efa da ma har hai Nsiria ne Nsilisia.

22 Nuya pa'u himi pökagi nuya ku me Nhudea xki ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo nguga n'ehe.

23 Nuyu honse xki 'yode mam'et'o ndi e ar m'ui ya ku. Ha nupya di xipa ma'ra xiñho nö'ö ar jamfi mam'et'o ndi ne nga hwati.

24 Jange ya ku xa mi nsunda Jö, ngetho xki bödi xta ñ'emui ga n'ehe.

## 2

1 Mi tho 'ret'amagoho njeje, da penga ár yo'gi man'agi har hnini Herusalen. Da me'be 'mu ar ku Berhnabe, ne da tsixa ar ku Tito n'ehe.

2 Da manu ngetho Jö bi utkagi nga ma. Ne da ñö'besenu nu'u ma ya ndö har nijö, ndi ne nda bö'u ar hoga mhö di xipabi ya jö'i hingya xodyo. Da jap'u ndi honi hinge nda m'e ma 'befi.

3 Nunar ku Tito ndi ñ'o'be, mödi mar me Gresia, himbi njapi bi nthuspa ar nsegi hár ndo'yo ngu ot'a ya xodyo.

4 Himbi njapi nda jap'u, mödi nuya hyate gamfi mi kut'a mi 'ñöxte ha ya mhunts'i. Mi ne nda bö'u yo'ö hinge ndi temfe ya 'bepate ar Moise, honse

ndi teñhe ar tsi Hmu Hesukristo, togo bi gugagihe ha ya 'bepateyū. Mi ne nda jajeyū nga teñhe ya 'bepate man'agi.

<sup>5</sup> Ha nuje hinda othe nō'ō mi mōñ'u, ne njap'u hingi 'behū nō'ō majōni mōnga ar hoga mhō xta hōs'ahe.

<sup>6</sup> Nu'u ma ya ndō har nijō hinte bi hñu'sa nō'ō ndi mōnga. Nuga hindi jamasu tema nsu xi mēts'i, ngetho hár nthandi Jō gatho ya jō'i mahyetho.

<sup>7</sup> Nuya ndō bi bō'u xiñho, xki mēnkagi Jō ga zo nu'u hingya xodyo, ngu xki mēhna ar ku Pedro nda zohna ya xodyo.

<sup>8</sup> Nunar tsi Hmu bi māxa ar ku Pedro bi zohna ya xodyo, getnū ar tsi Hmu togo xi māxkagi ga zohna nu'u hingya xodyo n'ehe.

<sup>9</sup> Nú'mū mi bō ya ndō xki hwēgagi Jō nunar 'bēfinū ga zo nu'u hingya xodyo, nu'mū ar ku Hakobo, ar ku Pedro ne ar ku Xuwa nu'u ma ya ñōxhmu, bi 'raje yá 'ye, nuga ne ar ku Berhnabe. Da mhi'yehe ngu n'ar nkohi ga zoje nu'u hingya xodyo, ne nu'u da zo ya xodyo.

<sup>10</sup> Hōnse bi xikagihe hinga pumhnihe ya hyoya, ne nuga ndi umba ma mui ndi fāx'u.

*Ar Pablo bi zui ar Pedro nú'mū bi 'bu'u Antiokia*

<sup>11</sup> M'efa ar Pedro ba e har hnini Antiokia. Da ñhant'be ne da tsui, ngetho himi ho nō'ō mi ot'e.

<sup>12</sup> Ja mi zontho hō, mi ot'e xiñho, mi ñungwi mahyēgi ya ku himya xodyo. Ha mi zo ma'ra ya ku xki mēhna ar Hakobo, nu'mū ar Pedro bi ndui bi 'wege, bi hye ya ku himi ne nda ñungwi. Mi jap'u ngetho mi tsu te nda mōnga nu'u ya ku mi temba ár nt'umbi ya xodyo, thutwa ar nsegi ha yá ndo'yo.

<sup>13</sup> Ma'ra ya ku nu'u ma ya xodyo n'ehe, bi denga ar Pedro, ne bi pongyá hmi. Har Berhnabe himbi bongi, bi nkadi bi deñ'u n'ehe.

<sup>14</sup> Jange nú'mu nda pödi himi tenga xiñho nö'ö majöni mönga ar hoga mhö, da zofo ar Pedro ha yá nthandi ya ku, ne da embabi: Nu'ge gar xodyo, ne ga hyep'u ya 'bepate, ngi ñhehwitho nu'u hingya xodyo. Xi'mu, hanja gi ne gi japi da denga ya 'bepate nuya ku hingya xodyo.

<sup>15</sup> Nuju dar xodyohu ngu nda m'uthu, ne ndi temfu yá 'bepate ar Moise, hinga ngu nu'u hingya xodyo hinga tenga nuya 'bepateyu, jange nhu ngu ya 'yot'ats'oki.

<sup>16</sup> Ha nupya di pöhu, nö'ö togo da ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo, nhu hinte ma ts'oki tu, hinga nú'mu da 'yotwa gatho yá 'bepate ar Moise. Nuju n'ehe xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinga tuxu ma ts'okihu ngetho xta jamfihu, hinga xi maxkagihu nö'ö di teñhu nuya 'bepateyu. Ngetho di pöhu, gatho nu'u tenga ya 'bepate, hinto ma da nsipabi hinte ma ts'oki tu.

<sup>17</sup> Nú'mu nda ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo ne bi nhugagihu hinte ma ts'oki ndi tuhu, hage da othu n'ar ts'oki njap'u 'mu. Wa ar tsi Hmu Hesukristo uta ar ts'oki ya jö'i. Hin'ö hinga njap'u.

<sup>18</sup> Ha nu'mu ga penju ga teñhu man'agi ya 'bepate xta thohup'u, njap'u hö, dar ts'oktehu.

<sup>19</sup> Gese ya 'bepate pontho bi hyogagi, ne nupya xta pengi ga 'bui ga pepabi Jö.

<sup>20</sup> Nú'mu mi mpont'a ar tsi Hmu Hesukristo, wande bi mpontk'agi n'ehe. Jange hindi 'bui ga ot'a nö'ö di bense. Nupya ar tsi Hmu Hesukristo 'bu ha ma mui. Ne nö'ö di ot'a hyax'mu, di ot'e di

ñ'emui<sup>u</sup>bi ár T'u Jö, togo bi mökagi ne bi unga ár te bi pökagi.

<sup>21</sup> Nuga hindi utsabi nö'ö xi hwëgagi Jö. Ngetho nu'mu di möñhu xi zamhö ga mpohu di temfu yá 'bepate ar Moise, njap'u di möñhu hinter me'ö ár te ar tsi Hmu Hesukristo bi um'u.

### 3

#### *Ár Hñö Jö di hññhu nú'mu di ñ'emuihu*

<sup>1</sup> Nu'ahu gar menguhu Galasia, xa xka 'be ri mfenihu. Togo xi pomp'a ri mfenihu hingi ne gi teñhu nö'ö majöni. Ngetho dá ot'ahe xiñho ar 'ñu hanja bi du ar tsi Hmu Hesukristo har pont'i.

<sup>2</sup> Di ne gi xikagihu: Hage ga hñññhu ár Hñö Jö ngetho ngi temfu yá 'bepate ar Moise. Hage hinga hñññhu ngetho ga ñ'emuibihu ár mhö Jö ga 'yohu.

<sup>3</sup> Xi'mu, hanja xka 'be ri mfenihu. Nu'ahu ga kuthu hár 'ñu Jö ngi hñmpabihu ár ts'edi ár Hñö Jö, xipya, hage gi beñhu da tsa gi nehu nunar 'ñunu ha ri ts'edisehu.

<sup>4</sup> Hage ma da m'ep'utho gatho nö'ö xka thohu. Hin'ö, hinda ma da njap'utho.

<sup>5</sup> Jö xi 'ra'ahu ár Hñö, ne xi ut'ahu nzeye ya döta ñho. Hage xi 'yot'a njap'u ngetho gi umba ri muihu gi temfu yá 'bepate ar Moise. Hin'ö. Nunu xi 'yot'a njap'u ngetho xka ñ'emuihu ar hoga mhö.

#### *Ar nkohi bi gohwi Jö ar Abra*

<sup>6</sup> Njap'u n'ehe ar Abra, har T'ofö enö bi ñ'emui<sup>u</sup>bi Jö, ne bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

<sup>7</sup> Jange pöhu, nu'u togo ñ'emui, gehyu yá bötsi ar Abra.

<sup>8</sup> Maha'mu Jö xki beni, nu'ahu hingya xodyohu, nda nhu'ahu hinte ma ts'oki gi tuhu nu'mu gi jamfihu. Jange mam'et'o bi xipa ar Abra ar hoga mhö, ngu mönga hár T'ofö Jö habu enö: Ngetho xka ñ'emui gi, jange ma ga jöp'a'i, ne nunar jöpinu ma da zu gathö ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai.

<sup>9</sup> Jange nu'u togo pe'sa ar jamfi, gehyu njöpi mahyegiwi ar Abra togo m'et'o bi jamfi.

<sup>10</sup> Ha nu'u hu yá mu ma da mpohö ot'wa yá 'bepate ar Moise, hinda ma da k'ont'i da zupa ár kwe Jö. Ngetho har T'ofö enö: Nö'ö togo hinda 'yot'a gathö ngu mönga ya 'bepate, hinda ma da k'ont'i da zupa ár kwe Jö.

<sup>11</sup> Di pöhu nu'mu di ñ'emuihu, nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhu, hinga nu'mu di teñhu ya 'bepate. Ngetho enga har T'ofö: Nö'ö togo ñ'emui, 'bui xiño hár nthandi Jö, ne pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

<sup>12</sup> Nö'ö togo tenga ya 'bepate, hingi 'bu har jamfi. Ngetho hár T'ofö Jö enö njawa: Nö'ö togo tenga ya 'bepate, gehnu ár m'ui'ö.

<sup>13</sup> Ha nunar tsi Hmu Hesukristo, bi ñöngagihu hinda zuju ár kwe Jö huxa har T'ofö. Bi hñönse ár kwe Jö ndi 'ñepkagihuhmö nú'mu mi du har pont'i. Ngetho enga hár T'ofö Jö: Nö'ö togo zu har za, gehnu xi zutwa ár kwe Jö.

<sup>14</sup> Bi jap'u, ne nu'ahu hingya xodyohu bi tsa ga hñöñhu ar njöpi xki ñhöt'wa ar Abra, ngetho xka ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nu'ahu ngu je, xka hñömfu ár Hñö Jö ngetho xka ñ'emuihu.

<sup>15</sup> Ma tsi ku'ahu, ma ga heju ár nkohi Jö ne ár nkohi ar jö'i. Nu'mu yoho ya jö'i da 'yot'a n'ar

nkohi, ne da ñö'u xiñho da 'yot'u, hinto tsa togo da hñöki wa da pata nuna nkohi'ö, mödi bi nko ya jö'itho.

<sup>16</sup> Jö bi umba n'ar ñhöt'i ar Abra ne ár n'ogi. Himbi 'ñembabi: Nu'u ri n'ogi. Himbi nomba yá 'beto ne yá mangan'a'beto. Bi nonga n'adar n'ogi, ne bi 'ñembabi: Nuna ri n'ogi. Ne nupya di pöhu togo nunar n'oginu, gehnu ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>17</sup> Nupya ma ga xi'ahu 'mu: Nö'ö ar nkohi Jö bi nkohwi ar Abra ne bi ñöwi xiñho, nonga ar tsi Hmu Hesukristo. Bi tho gohonthebe ne n'atema'ret'a njeye, ne ka bi t'unga ya 'bepate. Nuya 'bepateyu himbi tsa bi hñökwa ár ts'edi nunar nkohi ne da m'e ar ñhöt'i.

<sup>18</sup> Nu'mu Jö xi 'rakagihumö ya njöpi ngetho di teñhu ya 'bepate, hingi 'rakagihu xi ñötkagihu 'mu. Ha nunar Abra bi hñonga ar njöpi ngetho xki ñhöt'wabi nda t'umbabi.

### *Yo'ö bi t'unga yá 'bepate ar Moise*

<sup>19</sup> Nu'mú, yo'ö bi t'unga ya 'bepate. Bi t'uni bi utkagihu tengu ar ts'oki. Bi me'sa ár ts'edi ne bi göxa nú'mu mi zo ar tsi Hmu Hesukristo, gehnu ar n'ogi xki t'umbabi ar ñhöt'i. Nuya 'bepate bi t'umba ya enxé, ne nu'u bi umba n'a togo bi thokwabi gatho nu'u ma'ra ya jö'i.

<sup>20</sup> Gese Jö togo unga nunar ñhöt'inu, himi njo'o man'a to bi thoki.

<sup>21</sup> Xi'mu, hage yá 'bepate ar Moise ntoxkwi ár ñhöt'i Jö. Hin'ö. Ngetho nu'mu ya 'bepate xi zahmö xi 'rakagihu n'ar 'ra'yo te, nu'mú xi za xi nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhu ndi teñhu ya 'bepate.



22 Ha nu hár T'ofó Jö, xikagihü gathó xki jokagihü har ts'oki, ne nu'mü nga ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo, nda tsá nga höñhü nunar ñhöt'inü.

23 Bi ñötkagihü nú'mü hinxki zótá ar tsi Hmu Hesukristo ne nda tsá nga ñ'emüihü. Ge'mü xki gokagihü ya 'bepate, ne xki t'entkagihü nga jamfihü nunar jamfi ma nda ñ'udi.

24 Jange ya 'bepate bi njangu n'ar 'bego su ya bötsi. Bi utkagihü hanja nga 'buhü, ne nga ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo nú'mü mi ñ'udi. Ne njap'ü nda nhugagihü hinte ma ts'oki di tuhü.

25 Ha nú'mü dá ñ'emüihü, bi wadi mi sugagihüpya ar 'bego.

26 Nupya gathó yá bötsigihü Jö, ngethó xta ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo.

27 Nuju xta höñhü ar xixthe ngethó xta ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo. Ne ar tsi Hmu kobgathogihü ngu n'ar 'ra'yo he nzátho.

28 Nupya hingi nthahni togo ya xodyo togo hingya xodyo, togo ya 'bego togo hingya 'bego, togo ar ñ'ohó togo ar 'behñö. Gathogihü di n'asehü ngethó xta ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo.

29 Nu'mü yá metigihü ar tsi Hmu Hesukristo, yá n'ogigihü ar Abra 'mü, ne go ma metihü nunar njöpi bi ñhöt'a ar Abra.

## 4

1 Beñhü n'ehe, nu'mü n'ar bötsi xi ts'okwabi gathó nö'ö mi pe'sa ár dada, mödi gor meti gathó nö'ö xi ts'okwabi, hinda tsá da 'yense nu'mü hinxi zondyá jeye. Njap'ü di hñöxkwitho n'ar 'bego.

<sup>2</sup> Nunar bötsi'ö o hár 'ye nu'u togo su, ne togo supabi gatho nö'ö teme bi ts'okwabi. Ma da 'yense nú'mu xta jwata yá jeye bi mönga ár dada.

<sup>3</sup> Nuju n'ehe, mam'et'o ndi ñhehwihu ngu nö'ö ar bötsi himi jwata yá jeye, hyax'mu ndi pepabihu yá nt'umbi ar ximhai.

<sup>4</sup> M'efa bi zo ar pa xki benga Jö, ba pehna ár T'u, bi 'yonga n'ar 'behñö, ne bi m'u nú'mu mi jar ts'edi yá 'bepate ar Moise.

<sup>5</sup> Bi jap'u nda zimgagihu xki gokagihu ya 'bepate, ne nda tekagihu.

<sup>6</sup> Ne nupya nuju yá bötsigihu Jö. Jange xpa penkagihu ár Hñö ár T'u da m'u ha ma muihu, ne xta nziñhu ár ts'edi'ö di emfu: Ma tsi Dada'ihe.

<sup>7</sup> Jange nupya, hindi njanguhu n'ar 'bego. Yá bötsigihu Jö, ne go ma metihu gatho ya ñho ma da 'rakagihu ngetho xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo.

*Ar Pablo hu'mba yá mui hinto da mengi da mepa ya 'bepate*

<sup>8</sup> Nu'ahu mam'et'o nú'mu hinge ngi pöhu Jö, ngi pepabihu nu'u ya tsita ngi hokasehu, ne hinga ge'u ar Jö majöni.

<sup>9</sup> Ha nupya hö, gi pöhu Jö, tsa ga möñhu go bi bö'ahu m'et'o'ö. Xi'mu, yo'ö gi ne gi penju man'agi gi temfu yá nt'umbi ar ximhai nu'u hinte pe'sa ar ts'edi, ne hinter me'u. Yo'ö gi nehü da mengi da go'ahu man'agi.

<sup>10</sup> Xa gi jamasuhu ya pa, ya zönö ne ya jeye, ne gi othu ma'ra ya dango.

<sup>11</sup> Jange nuga di tsu da m'e gatho nunar 'befi xta ut'ahu.

<sup>12</sup> Tsi kuhu, di a'ahu gi tengagihu ma m'ui, ngu nuga xta teñ'a ri m'uihu hinga ngi temfu yá 'bepate ar Moise. Nú'mu da jwadi nda tsomp'u, hinga utsagihu.

<sup>13</sup> Gi pöhu, hár ndui da zo'ahu ár mhö Jö ngetho ndi tho n'ar hñeni.

<sup>14</sup> Hinga kot'a ri muihu, ne hinga utsagihu, mödi mar ñhemb'i'ihu, ngetho ndi tho nö'ö ar hñeni'ö. Mödi njap'u, ga 'rakagihu ar seki, ne ngi nugagihu ngu n'ár enxé Jö, ngu gi nusehu ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>15</sup> Habuima ri johyahu ngi pe'su nú'mu ndi 'bup'u. Nuga di damajöni xa ngi mökagihu. Nu'mu xi tsahmö, xka hñöhu ri dahu ne xka 'rakagihu.

<sup>16</sup> Xi'mu, hage gi utsagihupya ngetho da xi'ahu nö'ö majöni.

<sup>17</sup> 'Yop'u 'ra togo 'butho da du hoñ'ahu, mödi hingi hongá ri ñhohu. Nuyu ne da 'wek'ahu hingi jajemasu gi teñhu'u.

<sup>18</sup> Xiñho'ö nu'mu togo 'butho da du da 'yot'a nö'ö xiñho. Di ne gi 'buhu njap'u hyax'mu, hinga honse nú'mu di 'bup'u.

<sup>19</sup> Ma tsi bötsi'ihu, di tho ya ugi man'agi ngu n'ar 'behñö ñ'onte, di hant'ahu hindi hñöx'atho'ihu ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>20</sup> Di nemhö ga 'buhwihupya, ne ga honi hanja ga zo'ahu. Xa gi tubgagihu ma mui, te ga pepya.

*Ar Sara ne ar Agar di hñöxa nu'u yoho ya nkohi*

<sup>21</sup> Nu'ahu gi ne gi teñhu yá 'bepate ar Moise, xikagihu: Hage hinxka 'yohu nö'ö mönga nuya 'bepate.

<sup>22</sup> Hár T'ofó Jö enö njawa: Ar Abra bi dinga yoho yá t'ü. N'ár t'ü ar 'behñö mi m'ego, ha nö'ö man'a, ár t'ü ar 'behñö himi m'ego.

<sup>23</sup> Nu ár bötsi ar 'behñö mi m'ego, bi m'ui ngu m'ü gathó nu ma'ra ya bötsi. Ha nö'ö ár bötsi ar 'behñö himi m'ego, bi m'ui ngetho Jö xki ñöt'wa ar Abra.

<sup>24</sup> Nuya yoho ya nöñö, ma ga hejü nu'u yoho ya nkohi bi nkohwi Jö ya jö'i. Nunar 'behñö mar thuhu ar Agar mi m'ego, ñhehwi nunar nkohi bi t'unga har t'ohó Sinai. Jange nuya xodyo tēga nunar nkohi'ö, m'ego ngu mi m'ego ar Agar.

<sup>25</sup> Ar Agar ngu ar t'ohó Sinai núnu Arabia, ñhehwi ar Herusalen nuya payü. Ngetho ngu n'ar nöñö m'egowi yá bötsi, di hñöxa nuya mengunu pepathó yá 'bepate ar Moise.

<sup>26</sup> Ha nö'ö ar Herusalen 'bü mañö mhets'i, ngu ma nöñöhu hintó pepabi.

<sup>27</sup> Nu hár T'ofó Jö bi mönga njawa maham'ü: Njohya, nu'ge hingi tsá gi tēga ya bötsi, ne hinxka ñ'onte.

Hyēxa ar mhafi gi njohya, nu'ge hinxka ntsáwi ar ügi xi m'ui ri bötsi.

Ngetho nu'ge xi hyek'a ri dömebya, ma gi 'ñe nzeýe ya bötsi,

ne gi tōta togo 'ñe ár döme.

<sup>28</sup> Tsi kuhü, nuju yá bötsigihü Jö xki ñhötkagihü, jangu ar Isa bi m'ui xki ñhöt'a Jö.

<sup>29</sup> Nö'ö ár t'ü ar 'behñö mi m'ego, bi m'ui ngu m'ü gathó nu'u ma'ra ya bötsi, ne xa bi ütsa nö'ö ar t'ü togo bi m'ui ngu xki ñhöt'i. Njap'ü nuya payü n'ehe. Nuju xta m'uhü hár ts'edi ár Hñö Jö, t'ütsagihü n'ehe.

<sup>30</sup> Ha te mönga ár T'lofo Jö. Ar Abra bi nsipabi nda gu ar 'behñö mi m'ego, nda mewi ár bötsi. Ngetho nö'ö ár t'up'u'ö, hinda ñhehwi ar hño bi ts'okwabi ár t'u ar 'behñö himi m'ego.

<sup>31</sup> Jange tsi kuhu, di njanguhu ár bötsi ar 'behñö himi m'ego, hinge ngu ár bötsi ar 'behñö m'ego.

## 5

*Ar Pablo xipa ya ku hinda mengi di 'bui xi ze'ma ya 'bepate mi ja mam'et'o*

<sup>1</sup> Ar tsi Hmu Hesukristo bi gugagihu ha ya 'bepate mi ja mam'et'o, ne njap'u hinga 'buhu xi zebgathogihu. Jange ma ga umba ma muihu hinga penju man'agi da zebgagihu nuya 'bepateyu.

<sup>2</sup> Nuga dar Pablo, 'yoxu nö'ö di xi'ahu: Nu'mu gi nehu da thus'ahu ar nsegi tuta yá ndo'yo ya xodyo, hinte gi nuhu 'mu ár 'befi ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>3</sup> Di xi'ahu man'agi, nu'mu togo da hñuxa ar nsegi hár ndo'yo, mahyoni da 'yot'a gatho nu'u ya 'bepate bi zo ar Moise.

<sup>4</sup> Nu'ahu gi hurimuihu hingi ma gi tuxu ri ts'okihu ngetho gi teñhu ya 'bepate bi zo ar Moise. Nu'mu gi beñhu njap'u, xka 'wehu xka hyehu ar tsi Hmu Hesukristo, ne hinte xka nuhu teme xi hwëgagihu.

<sup>5</sup> Ha nuju, di to'mhu da t'engagihu hinte ma ts'oki di tuhu ngetho xta nzimfu ár Hñö Jö, ne di ñ'emuihu.

<sup>6</sup> Nu'u xta jamfihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinter me'ö nu'mu ga huxu ar nsegi ha ma ndo'yohu wa hin'ö. Nö'ö xiñhohmö, da nheki ma jamfihu ga othu ya hoga 'befi di pëwi ar mhöte.

<sup>7</sup> Ngi pahū xiñho. Togo bi k'as'ahū hingi teñhū nō'ō majōni.

<sup>8</sup> Nunar nk'ats'inū, hinxpa pēhna Jō togo bi zoñ'ahū.

<sup>9</sup> Nu'ū togo k'as'ahū, ñhēhwi ngu ar njox-thuhme, mödi n'ar tsi tui japi da fōnsa gatho ar juni.

<sup>10</sup> Nuga di kaxmbeni Jō, hinxka pathū ri mfenihū. Ha nō'ō togo k'as'ahū, hinda ma da k'ont'i da hñōnga ár mfeì Jō, ne hinda ma da thantho togo'ō.

<sup>11</sup> Tsi kuhū, nu'mū di mömbatho ar nsegi tuta hár ndo'yo ya xodyo, hinjo'o togo di kukagi. Nu'mū di njap'uhmō, hinto da k'a'spa ár pont'i ar tsi Hmu.

<sup>12</sup> Nu'ū togo k'as'ahū, di nehmō da ñhēni n'agitho.

<sup>13</sup> Tsi kuhū, xi ts'onkagihū ga poñhū xki zēbgagihū yá 'bepate ar Moise. Mödi hinxi thegagihū ga othū gatho nō'ō di nehū. Nō'ō ga othū, ga mhōhū ne ga mfaxtehū n'a ngu n'a.

<sup>14</sup> Da tsā ga othū gatho nuya 'bepate xi zogagihū ar Moise nu'mū hōnse ga othū nuna enō njawa: Mö ri ñ'ohū ngu gi mhōsehū.

<sup>15</sup> Ha nu'mū gi ntōxū ne gi ntsothū n'a ngu n'a, pōhū 'mū, ma gi tēsehū ri ñ'ohū.

*Yá 'befi nuya ot'a gatho nō'ō tema ne yá ndo'yo, ne nu'ū pepa ár Hñō Jō*

<sup>16</sup> Di xi'ahū, ga 'buhū ngu utgagihū ár Hñō Jō, hinga othū gatho nō'ō di nesehū.

<sup>17</sup> Ngetho nō'ō di nehū, hingi ne ár Hñō Jō, ha nō'ō ne ár Hñō Jō, hindi nehū. Nuya yohoyū

ntuhna ha ma mfenihu, jange hingi tsa ga othu xiñho n'a wa man'a.

<sup>18</sup> Ha nu'mu tsixkagihu ár Hñö Jö, hingi 'bepkagihu yá 'bepate ar Moise 'mu.

<sup>19</sup> Nu'u togo ot'a gatho nö'ö ne'u, fötwatho yá ts'o'befi pe'u: Ya tsinganthöti, 'bengwi ya jö'i, ot'a nö'ö xints'otho, ne bendar ts'oki.

<sup>20</sup> Nuya jö'i'u xata yá tsita hokse, ya ñ'ete, ya ñ'utsate, ya 'yot'atuhni, ya gese, ya kwe, ya nemhñö, ya ntsahñöki, ne 'weka ya jö'i.

<sup>21</sup> Ya 'ñöxte, ya hyote, ya mihni, ne te gatho ot'e ha ya ts'odango, ne ot'a ma'ra ya ts'oki njanu. Xta xi'ahu, ne di xi'ahu man'agi, nu'u togo ot'a nuya ts'o'befiyu, hinda ma da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

<sup>22</sup> Ha nu'mu ga 'buhu ngu utkagihu ár Hñö Jö, nu'mu ga pe'su ar mhöte, ar johya, ar hogamui, ar ts'eti, ar hogajö'i, ar nhwëki, ne ar ñ'emui,

<sup>23</sup> ar nts'a'mi, ar ntsuni. Gehyu 'raju ár Hñö Jö, ne hiñ'otho 'ra ya 'bepate habu di högagihu ga othu.

<sup>24</sup> Nu'u togo xi jamfi ar tsi Hmu Hesukristo, wande xi ts'utwi har pont'i gatho nö'ö ne ár ndo'yo.

<sup>25</sup> Ha nupya ár Hñö Jö xi 'rakagihu n'ar 'ra'yo te, ma ga 'buhu ngu utkagihu'ö.

<sup>26</sup> Hinga ma ga ñ'ets'ihu, hinga nxaxtehu n'a ngu n'a, hinga ñö'sfu nö'ö te pe'sa ma'ra.

## 6

<sup>1</sup> Tsi kuhu, nu'ahu gi 'buhu ngu utkagihu ár Hñö Jö, nu'mu xka pöhu n'ar ku xi 'yot'a n'ar ts'oki, faxu da menga har 'ñu. Ne hingi ñ'exu, beñhu xi'mu da zop'ahu gi 'yothu njap'u n'ehe.

<sup>2</sup> Ma ga mfaxtehu n'a ngu n'a, ne njap'u ga othu nö'ö xikagihu ar tsi Hmu Hesukristo.

<sup>3</sup> Ha nu'mu n'ar ku ot'a ndöta ne hingi njap'u, nkase.

<sup>4</sup> Jange mahyoni ga hanthu xiñho nö'ö di pehu, ne njap'u da tsä ga njohyasehu, hinga ñö'sfu nö'ö pe man'a.

<sup>5</sup> Ngetho gathogihu ma ga dasehu ma 'befihu.

<sup>6</sup> Nö'ö togo t'utwabi ár mhö Jö, dá umba n'ar hoga mfats'i nö'ö togo uti.

<sup>7</sup> Yo gi nkasehu. Jö hinto tsä da hyat'i. Nö'ö te da mot'a n'ar jö'i, go gehnu da xofo n'ehe.

<sup>8</sup> Nu'mu ga othu gatho nö'ö di nehu, ma ga xohu nö'ö xints'otho. Ha nu'mu ga othu gatho nö'ö ne ár Hñö Jö, ma ga xohu ar te hiñham'u da göts'i.

<sup>9</sup> Yo ma da zaju ga othu nö'ö xiñho, ngetho xta zonga ar pa, ma ga nxohu nu'mu hinxi wenthathogihu.

<sup>10</sup> Jange nu'mu tsä ga faxu ma'ra, ga othu njap'u, ne ga hoñhu m'et'o ga faxu ya gamfi.

*Ar Pablo e'spa ár nsu ár pont'i ar tsi Hmu*

<sup>11</sup> Hyanthu tengu ár döta ya t'ofö di ja ma 'yese di ot'i.

<sup>12</sup> Nu'u togo ja'ahu gi hñuxu ar nsegi ngu tuta ha yá ndo'yo ya xodyo, ot'a njap'u honi da gohwi xiñho ya jö'i, ne hinda nt'utsa di data majöni ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo bi unga har pont'i.

<sup>13</sup> Ha nu'u togo huxa ar nsegi hár ndo'yo, hingi ot'a gatho ya 'bepate. Nu'u ne da ja'ahu gi nxeñhu, honse honi da 'ñexyá nsu.

<sup>14</sup> Hinda ne Jö ga exa ma nsu. Ha nu'mu ga ot'a njap'u, honse ga e'spár nsu ár pont'i ar tsi Hmu



Hesukristo. Nú'mu mi du'ö har pont'i, pontho da tuga n'ehe ndi tengar ximhai, ne ar ximhai di handi hinter me'ö.

<sup>15</sup> Nuya xta jamfihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinter me'ö nu'mu xta huxu ar nsegi ha ma ndo'yohu wa hin'ö. Nö'ö di pöhu hö xiñho, xi 'raju n'ar 'ra'yo te.

<sup>16</sup> Nu'ahu ne gatho nu'u tenga nö'ö xta möngwa, Jö da 'raju ar hogam'ui, ne da meskagihu ar nhwëki, go geju ár hninigihu Jö.

<sup>17</sup> Nuya pa di 'ñep'u, hinto di ne da tsotka ma müi, ngetho nuga di pe'sa ha ma ndo'yo ya mfei xi t'akagi ngetho di mömba ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

*Har ngöts'i ar Pablo apa Jö da mats'i*

<sup>18</sup> Tsi kuhu, da hwëk'ahu ar tsi Hmu Hesukristo n'ar hogam'ui. Dá njap'u.

**Àr 'ra'yo nkohi Jö har ñhöñhö maxei ntongwi  
ár mahwifí har hai m'onda ne har ñhömfö  
New Testament in Otomi, Querétaro (MX:otq:Otomi,  
Querétaro)**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Querétaro

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomi, Querétaro

otq

Mexico

**Copyright Information**

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Otomi, Querétaro

**© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

a3e32dbb-4826-53d8-92fc-afaa86ffff04